

Романі Яг

РОМСЬКА НАРОДНА ГАЗЕТА
 МАНУШЕНГЕРО РОМАНО НЕВІПЕ
 №17 (29), четвер, 28 грудня 2000 року

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

**Бахтало Нево Берш, Бахтало Кречуно!
 Бахтале т'авен, Ромале, те ресен каго берш
 ай о сунто Кречуно анде буте берша, зораса,
 бахтяса, лачге трайоса!**

Шановний колектив газети "Романі Яг"!

Міжнародний фонд "Відродження" щиро вітає Вас з Новим роком. Цей рік став роком остаточного становлення ромської загальноукраїнської газети - єдиного періодичного ромського друкованого видання на території СНД. Бажаю подальших творчих

успіхів Вашому виданню, а найбільше, щоб у кожній ромській оселі читали Вашу газету".

З повагою

**Оксана Волошенко,
 менеджер програм
 "Засоби масової інформації" та "Роми України"**

Редакція. Хоч наші газети виповнилося лише 1 рік і 7 місяців, але читачі про неї знають, одержуємо чимало листів, у яких дописувачі діляться своїми роздумами про актуальні проблеми сучасності, розповідають про свої болі, радощі. Є серед цієї пошти й запитання, чому останнім часом все менше й менше звучить ромська музика, зник "джаз". Наші добрі друзі, а всіх, хто читає газету, дописує нам, вважаємо такими, цікавляться, доки пануватиме безлад на наших ринках, чому ромів зневажають як людей, чому досі серед працівників правоохоронних органів існує упереджене ставлення, що ром завжди винен тощо.

Аби наша розмова була предметною, то просили б вас пороздумувати і відверто, при можливості, відповідати на запитання: "Чим вам запам'ятався рік, що минає?"

Рудольф Салко, депутат Чопської міської ради, староста ромського табору:

У нашому таборі проживає понад 1500 мешканців. У нинішній непростий час кожній родині не так і легко. Адже лише певна частина дорослого населення займається дрібним бізнесом, тобто перепродують різні речі, виробляють сільськогосподарства. Ще частина виїжджає на сезонні роботи, зокрема, у Волинську область. Деякі роми трудяться на інших роботах, зокрема, дворниками комбінату побутових послуг, на залізничному транспорті некваліфікованими робітниками.

Весь рік пройшов у турботах, у праці. Здавалося б, тут не до художньої творчості, але роми народ такий, що любить і хороше музику, і пісні, і танець.

Наш вокально-хореографічний ансамбль "Румелай", яким багато років я керую разом з музикантом Юрієм Адамом, не припиняє репетиції, виступав з малими концертами серед жителів Чопа. Ду-

маю, що минулий рік схожий у нас на попередній.

За нашим "круглим столом" присутні й інші старости таборів, можливо у них цікавіше проходили рік.

Василь Горват, депутат Порошківської сільської ради

200 років. Тепер і колгосп, і підприємство розвалені. Отож виживають, хто, як може: одні їздять на заробітки, інші виробляють різні вироби з дерева (знамениті ложкарі). Частина жителів змушена просити якусь роботу по людях та й допомогу.

домі, кожній родині. Нині ситуація різко погіршилася. Більшість ромів взагалі немає ніякої роботи. Цього року я весною і восени організував бригади на сезонні робо-

більшість зуміли переорієнтуватися у праці й плетуть вироби з лози, очерегу, підробляють музичними інструментами.

М.Балінт: Роми виживають з того, що більшість зуміла переорієнтуватися в праці.

Передноворічні зустрічі

ЩОБ УСІ МАЛИ ПРАЦЮ, ВІРУ В ЗАВТРАШНІЙ ДЕНЬ!

Напередодні Нового року редакція запросила за свій "круглий стіл" знайомих у краї людей, аби разом із ними поміркувати над тим, що доброго було в житті колективів, де працюють, а що необхідно залишити в році, який

осьо-ось зірве останній листок календаря 2000-го року. Хотілось також з ними поділитися деякими творчими планами, які журналісти газети розв'язують в оновленій проблематиці та тематикою "Романі Яг" 2001-го року.

Матвій Балінт

Євген Лацко

Наталія Дубик

Перечинського району, староста ромського табору:

Я з цікавістю слухав нашого старішого Руді-бачія, бо представник нової генерації бировів. У нас табір теж чималенький - 1200 ромів-волохів. Місцевий колгосп, де раніше могли мати роботу порожківці, "приказав довго жити". Свого часу і на цегельному заводі працювало понад

Матвій Балінт, депутат Свалявської міської ради, староста ромського табору:

Як бачу, для всіх рік, що минає, був наповнений турботами про хліб насущний. У нас, як і в таборах м.Чопа та с.Порошково, немає безробітних. А табір наш порівняно з ними - великий. На даний час у ньому проживає 1400 осіб. Раніше во роми нашого міста працювали, виїжджали на сезонні роботи. Був достаток у кожному

та в сусідню область на посадку та збирання хрину. Люди заробили якісь кошти, на які змогли придбати продукти харчування, одяг. Однак ці заробітки не вирішують проблеми працевлаштування. Адже лише 300 дорослих ромів мають більшість менш якийсь заробіток. Якщо у Порошківці є знамениті ложкарі, то наші роми виживають з того, що

Є.Лацко: Жалкую, що моя скрипка стає "безробітною"

Н.Дубик: Працю творчих людей треба вище оцінювати

ти в сусідню область на посадку та збирання хрину. Люди заробили якісь кошти, на які змогли придбати продукти харчування, одяг. Однак ці заробітки не вирішують проблеми працевлаштування. Адже лише 300 дорослих ромів мають більшість менш якийсь заробіток. Якщо у Порошківці є знамениті ложкарі, то наші роми виживають з того, що

благодатний для нашої організації. Дякую Господу, він пройшов у мирі. Нас почули благодійники-спонсори як нашого міста, так і різних країн світу.

(Закінчення на 3 стор.)

ХРОНІКА • ХРОНІКА • ХРОНІКА • ХРОНІКА •

Чехія

Нещодавно влада Чехії схвалила ряд заборонянь, які б мали виховати у чеському суспільстві більшу толерантність та поліпшити відносини з представниками ромської меншини.

Крім іншого, він приділятиме увагу та підтримуватиме Інтернет-дискусію, присвячену взаєминам між ромами та іншими членами суспільства.

Канада

Аматорський театр чеських ромів, що емігрував до Канади "Romastars", отримав запрошення до Бостону (США).

Чехія

Новий ромський ансамбль "Амаре чгаве" було створено в чеському місті Брунтал.

Словацька

"У ромів Словацьчини, що не можуть інтегруватися, мали б бути зазначені резервації".

Швеція

Вперше комісія Ради Європи вела переговори з країнами-кандидатами у члени ЄР стосовно можливостей допомоги ромській меншині.

Андре Чехія

Е чехіо влада керла, гой бара-вела аврі ла чехікона скіпе паш е баредер толеранція тге федер паш е лжерел паш о Рома.

Дуредер пес інтереснела те подлікерена андро интернетова дискузія пал ода, сар лікерена о Рома ла майорігага.

Андре Канада

О театрос со керен о Чехіа Рома, ола со геле андале Чехіо андре Канада, песке одой діне нав "Ромастарс".

Андре Чехія

Нейво романо ансамбль, со песке пгенел "Амаре чгаве", есас керді Брунталісте.

Андре Словенско

"Саворе Рома анде Словакія, кай нашкі джан кетане анде інтеграція лен трубіуск те бнганвен анде резервація".

Андре Швеція

Е Европско комісія тге авер кандидатска тема ешебнечес вакеренас, сар шай те жулінен (поможіне) ле Роменге.

Новорічні свята в ромських сім'ях Скандінавії та Балкан

Дивлячись на те, що Різдва - свято церковне, роми світу славлять його згідно звичаїв та обрядів тої віри, яку сповдують.

Спочатку заглянемо з норвезьким ромом Кентом Голлманом та шведською ромкою Анжелікою Стром на Північ Європи: до Норвегії та Швеції.

Хто тужить за зимовими святами свого дитинства, веселими, зі снігом та морозом, мав би вирушити саме на північ Європи.

Поселенці півночі своє захоплення святами пояснюють цілком практично: депресія з осінніх шлопавиць, початок довгої морозної зими вони відганяють приготуваннями до свят.

Норвежці і шведи випаюють на Різдво близько семи видів соловодного святкового хліба.

Вечера шведських ромів на Щедрий вечір відрізняється від вечері шведів. Хоч до шведських традиційних страв й належать шинка, холодець із свинячих ніжок та спеціальні каші "lutfisk".

Діти Скандінавії (у тому числі й ромські) не вірять у Діда Мороза чи у Санта Клауса.

Для сучасних норвежців та шведів гномки - це охоронці домівки, котрі живуть під підлогою чи у стодолі.

Можливо саме тому, аби задобрити їх на столі залишається їжа. Та норвежці вірять й у те, що під час Радвяних свят родину відвідують душі померлих предків.

Вечера шведських ромів на Щедрий вечір відрізняється від вечері шведів. Хоч до шведських традиційних страв й належать шинка, холодець із свинячих ніжок та спеціальні каші "lutfisk".

Основними стравами для "sarmi" (молоте м'ясо з спеціями, запечене в листях капуста) та "chereno" (салат із червоного буряка та хріну).

А зараз із льодяної півночі пересунемося на спекотні Балкани.

Балкани - Болгарія, Албанія, більша частина Югославії, Греція, Туреччина, Італія, частково Румунія

країни, що знаходяться на Балканському півострові

Як ми вже згадали у вступі, святкування зимових свят у окремих країнах залежить від тамтешнього віросповідання.

Роми Болгарії, наприклад, не рахують Різдво великою подією. Для них найважливішим святом є Новий рік.

протягом яких за столом зустрічаються родичі та знайомі.

На святковому столі в болгарських ромів не бракує пісних страв (і з квасолі, сухофруктів чи солодощів із дині) та спеціального хліба "vovokosa".

Під час столування, кожен ховає свій перший шматок їжі під подушку, аби збулося його бажання.

А єдине, що ви можете знайти про святкування ромами зимових свят у всесвітній мережі Інтернет, є переклад побажання: "Щасливі свята й щасливий Новий рік!"

Матеріал взято з чеського журналу "Amaro gendalos". Переклад з чеської Наталії Герцер.

Радісна подія

Ви коли-небудь бачили танець відразу чотирьох Баб Яг? Або танець Діда Мороза та Сніжинки? Якщо так, то ви, напевно, відвідали чудове новорічне свято, що відбулось нещодавно в Ужгородській ЗОШ № 14.

Багато пісень, віршів, побажань лунало на святі. Розпочалося воно трохи незвичайно: з виступу студентів училища культури, які інсценували історію хлопчика, до котрого на Новий рік прийшов у гості Дід Мороз.

Історія була смішна і забавна, вона відразу розвеселила присутніх. Найменші учасники свята розповідали віршички, співали пісеньки, танцювали.

фантазмагорія! У ролі казкових бабусь виступили учениці 7-го класу: Жанна Горват, Нелія Адам, Вікторія Човка та Івета Йонаш.

Приємним сюрпризом для гостей та учасників свята стали виступи вчителів ритмики ЗОШ №14, викладача танців училища культури Михайла Шутева і його вихованців.

риканські танці внесли в зимове свято особливий ритм та настрої. Було виконано також угорський народний танець.

Завершився концерт грою "в паличку" з батьками. Вона передавалася з рук у руки під акомпанемент акордеону.

Багато зусиль приклали до організації свята директор школи Йолана Степанівна Фекишгазі, педагог-організатор Марта Степанівна Гасинець, учитель другого класу Олена Федорівна Бойчук та інші.

Мирослава Кочш

(Закінчення.
Початок на 1 стор.)

Практично в цьому році побудовано 3 молитовні будинки. До того ж, відкрито 3 школи. Сказав, у с. Яношеві навчається біля 40 дітей, у с. Баркасові понад 40 дітей. Педагоги отримують хороші зарплати.

Я хочу подякувати міжнародній церкві у Польщі, на чолі з Юриком Марцелом Також братом з Чехії (церкву очолює Павел Фаул), які нам дуже допомагають. А хіба нам не Господь послав групу лікарів з Мчигану, які протягом трьох тижнів оглядали хворих ромів, привезли нам медикаменти тощо. А проблем таких, як ми всі чули, теж у нас немало. Я б дуже хотів, щоб усі люди мали працю, вірили в завтрашній день.

Олександр Лацко, староста ромського табору по вул.Тельмана м. Ужгорода:

Збути б словам пана Вірага! У ромів обласного центру, а на згаданій вулиці проживає 250 чоловік, із яких виборців 92 особи, проблем мало б бути менше, ніж у Порошкові, містах Чопі, Сваляві, Мукачеві. Але їх у нас набагато більше. Суцільне безробіття. Виживаємо якимось, збираючи металобрухт, займаючись дрібною торгівлею, а дякуючи тому, що у таборі 10 коней, сяку-таку гривню можна заробити, послуговуючи людям. Якщо порожківцям треба долати кілометри, щоб добратися до районної влади, то наша - ніби поруч. Обіцяно нам було багато під час виборів, але на вул. Тельмана підведена тільки одна колонка для водопостачання, маємо проблеми зі сміттєвивозом тощо. Звичайно, за передвечірком "Круглим столом" приємніше вести розмову про хороші справи. Не без них і в нас. Та, користуючись нагодою, що редакція запросила мене представити свій табір, хотів би побажати, щоб у новому році нас, ромів, поважали, рахувалися з нашими бідами, міська влада повернулася до нас обличчям.

Рудольф Салко:

Щось із сумною ноткою проводжаємо рік минулий. Я найстарший з усіх і найбільш оптимістично налаштований на майбутнє, а тим більше, коли бачу поруч з собою гарну роумку, і хочеться скинути з плечей тягар - бодай 20 років.

Наталія Дубик, артистка балетної групи Закарпатського обласного музично-драматичного театру:

Дякую, Руді-бач, за комплімент. Завжди, коли зустрічаюся з вами, у мене покращується настрій. Ксьоне не зручно вам скаржитися. Сьогодні нас зібрала редакція, щоб ми розказали про наболіле і про те, що б хотілося залишити у старому році.

Я - мати 2 дітей, молодший десь стільки, як і вашій газеті. Вирвалася сьогодні з дому на репетицію з учнями ЗОШ №13, де ведуть танцювальний гурток із "дозволом" старої доньки, який 12 років і яка залишилася нянькою для молодшої. У мене дуже багато клопотів не лише родинних, але й творчих. І, перебуваючи у відпустці по догляду за дитиною, намагаюся зберегти "форму", бо для танцівниці

кожен зайвий грам - то уже проблема. Зі своїми вихованцями ставлю кілька хореографічних номерів у латиноамериканському стилі, які, сподіваюся, на Новорічні свята можна буде побачити. З попередніх моїх вихованців двоє навчаються в училищі, хореографічне відділення якого у 1990 році я

вчаються в училищі, хореографічне відділення якого у 1990 році я

Йосип Віраг

Мар'яна Савко

Аладар Адам

Передноворічні зустрічі

ЩОБ УСІ МАЛИ ПРАЦЮ, ВІРУ В ЗАВТРАШНІЙ ДЕНЬ!

Олександр Лацко

Рудольф Салко

Василь Горват

сама закінчила. Щодо проблем, то хотіла б, щоб у Новорічці знайшлися спонсори, які б допомогли придбати тренажери, аби обдаровані діти могли займатися класичними танцями. Та й серед моїх побажань таке: аби нашу працю, маю на увазі творчих професій, трохи вище оцінювали.

Редакція:
- Нашу розмову мовчки слухає один із найталановитіших ромських скрипалів. Євген Євгенович Лацко (Куку). Бачимо, що з осереди в увагу на своїй вірній супутниці - скрипці.

Євген Лацко:
- Справді, навіть до вас я взяв свою вірну подругу - скрипку, і лише жалкую, що вона виявилася не при ділі.

Рудольф Салко:
- Ми залюбки завжди слухаємо голос твоєї скрипки, Куку. Вона вже не молода. Я знаю, що їй вже понад 200 років.

Євген Лацко:
- Скрипка моя - робота відомого італійського майстра, дісталася мені від батька, а йому від діда. Так у нашому роді повелося. У 5 років б років я вперше взяв у руки скрипку і почав грати. Моїм учителем спочатку був мій батько, потім 2 роки музичної школи. З 14 років, я, не закінчивши навчан-

ням, пішов працювати в музичний ансамбль. Моїми подальшими вчителями були Бейло Горват, Степан Мартон. Грав у московському ромському ансамблі "Земфіра", з яким побував у найвіддаленіших містах колишнього СРСР. У 18 років пішов в армію, де служив музикан-

том у Червонопрапорному ансамблі пісні і танцю Північного морського флоту.

А.Адам: Газета твориться з вашою допомогою, дорогі читачі!
З розпадом Союзу все менше і менше лишається роботи для моєї скрипки. Останнім часом працював у мистецькому кафе "Арт" у Ужгороді. Яюсь послухав мою грудину із маєтних людей із Франції і запропонував контракт на один рік. Але на умову вихати один не погодився. Хотів, щоб узяли весь наш оркестр. Не було можливості у гостя з Франції за-брати нас усіх. Жалкую, що моя скрипка стала "безробітною".

Редакція:
- Як ми не намагалися взяти везелу ноту, але при розповіді Євгена Євгеновича панував мінорний настрій. Свого часу він грав у відомому далеко за межами Закарпаття - ансамблі "Угорські мелодії". Це для нього творив самобутній композитор, перший член Спілки композиторів СРСР з Закарпаття, з чим іменем, зв'язаний розквіт музичного мистецтва краю - Степан Мартон. І в Києві, і в Львові, і в різних містах у програмі концерту знаходилося місце для соліста Євгена Лацка, який непервершено виконував "Чардаш" Монті, твори Брамса, Ліста, викликав захоплення виконанням творів

різних композиторів світової класики. Редакція планує вже найближчим часом повернутися до широкої розмови про музичне мистецтво ромів Закарпаття, так і повести мову про інші проблеми, що були винесені за "круглий стіл".

Рудольф Салко:
- Безробіття серед ромів, зокрема - молодих.

Василь Горват:
- Трагічну загибелі мого брата, щоб ніколи не повторились подібні випадки.

Матвій Балінт:
- Трагедій особливих у нашому таборі не було, хіба що в мене особисто померла моя 60-річна мама, а дружина, з вини нетверезих людей, потрапила в автокатастрофу. Хотів би, щоб не було смертності серед дітей.

Мар'яна Савко:
- Залишила б низькооплачувану працю вчителів і проблему з добуванням 2-го поверху школи.

Йосип Віраг:
- Я хотів би, щоб зникла бездушність і бездуховність всіх людей.

Олександр Лацко:
- Байдуже ставлення до проблем ромів вул. Тельмана.

Наталія Дубик:
- Нерозуміння окремими керівниками людей творчої праці. Про представників мистецтва не-

обхідно згадувати не лише на свята, а й у будні. Працю творчих людей треба вище оцінювати. Вони потребують щоденної підтримки.

Євген Лацко:

- Безправність обдарованих ромів-музикантів, талант яких суцільством не реалізовується.

Редакція:

- Присутні висловили свої побажання читачам нашої газети, всім ромам Закарпаття. Суть їх ми спробували викласти у заголовку: "Щоб усі люди мали працю, віру у завтрашній день!"

Про плани редакційного колективу у Новому році розповів шеф-редактор газети "Романи Яг" Аладар Адам:

- Наша газета, як ота дитина, підостає і все міцніше стає на ноги. І це помітили наші читачі. В редакційній пошті побільшало листів від дописувачів. Що характерно? Вони вже порушують проблеми освіти, культури, діляться своїми думками про окремі статті в газеті, пропонують нові теми. Редакція висловлює щирі серднудячність Галусу Орхану, Олексію Даніліну, Василю Кочанському, Олені Марчук, Марії Ілліш, та багатьом іншим авторам, чий матеріал вміщені в сторінках газети. Сподіваємося, що наша співпраця продовжиться, з'являться і нові дописувачі з числа молодих ромів.

В новому році будуть нові рубрики, навіть тематичні сторінки, і ми бажаємо вийти на відверту розмову до всеукраїнського читача. Усній місяці у нас з'явиться Web-сторінка, що розширить наші горизонти. Є ще й інші намітки.

Повертаючись до року, що ми нас, не може не сказати, що він був для нас напруженим, адже вийшло 28 номерів газети. Відбулося немало цікавих зустрічей з читачами. Започаткували виїзди редакції "Романи Яг" у райони, які, як правило, завершувалися предметною розмовою з керівниками сіл, представниками місцевої адміністрації. Подібну форму роботи будемо продовжувати і у новому році. Важливі проблеми, які хвилюють ромів, обговорюємо за "Круглими столами" з тим, щоб потім вивести їх на широкий загал. Маємо намір ширше висвітлювати проблеми села, будемо писати про досвід виховання дітей та молоді, прилучення до праці, передачу підлітків до спеціального покликання ремесел, які знають. Повертатимемося до критичних матеріалів, публікуючи: "Слідом наших виступів". Вісі ці питання невеликий редакційний колектив зможе розв'язати з вашою допомогою, дорогі читачі.

Отож, підсумовуючи рік, що завершується, я дякую всім нашим добрим друзям як у Закарпатті, так і інших регіонах України, які до-

помогали, аби наше видання набиравалося досвіду, своєчасно доходило до вас. Газета твориться з вашою допомогою, дорогі читачі!

За старим ромським звичаєм, піднімаючи кришталевий келих з добрим вином, вшнушу вам: "Будьте щасливі, веселі, здорові! Багайте добром і дітьми, нехай доля буде для вас більш милосердною, ніж у році, який проводжаємо!"

Витяги розмови "за круглим столом" записали Ю.Зейкан та Є.Сюрет

28 грудня 2000 року "Романи Яг"

Астрологи передбачають...

Ось і минає 2000-ий рік. За визначенням астрологів, цей рік був роком повної плутанини та застою. Більш того, рік Дракона був роком високооси. А погані події можуть відбуватися в будь-який рік, але загадкові, містичні - лише у високоосий. Їх неможливо зрозуміти та пояснити, тому їх часто пов'язують з чимось неприємним. Але нехай ці неприємності розгадують самі астрологи, ми ж спробуємо висвітлити, що чекає на нас наступного року.

Згідно прогнозів, рік Змії буде різко відрізнитися від року Дракона. Станеться багато визначних подій. Ці прогнози стосуються і політики, і загалом суспільного життя. З цим роком астрологи пов'язують багато надій та сподівань. Вважається, що 2001-й рік - рік оптимізму, причому "офіційного". Він повинен принести з собою відчуття, що усе найгірше - позаду.

Рік Змії принесе успіх у бізнесі, усі угоди будуть особливо вдалим. Вважається, що він буде роком "ранку", тому дуже добре починати всі свої справи та задуми саме у 2001-му, тобто, на "свожу голову".

Якщо минулого року основними знаками були Кіт та Кабан, то у цьому році їх місця займуть Мавпа (антігерой) та Коза (героїня). Навпевно, зрозуміло, що Мавпа не дуже щастливий, а от Коза, навпаки, може чекати від наступного року приємних сюрпризів.

Ті, хто народився під знаком Кози, завдяки наполегливій праці обов'язково доб'ються успіхів у кар'єрі. Досить успішним буде рік для Кабана, непоганим для Змії, Бика та Півня, тому що це центральні знаки року. Безліч можливостей та шансів даруватиме Пашокам, тому відчуватимуть вони себе пречудово. Іншим чотирьом знакам (Кінь, Дракон, Тигр та Собака) астрологи особливої удачі не віщують, хоча і особливих неприємностей для них теж не передбачено.

У зв'язку з тим, що у новому році будь-яке рішення обов'язково увінчається успіхом, астрологи радять не відкладати шлюб до наступного року. Якщо ви довго не наважувались одружитися, одружуйтеся у 2001-му році! Це також стосується і зміни роботи, місця проживання, покупкою чогось дуже важливого тощо.

І на завершення нашого прогнозу основне: усім без винятку знакам потрібно не стільки діяти, як приймати мудрі рішення. Такі рішення матимуть особливу вагу.

Можна сприймати ці поради з гумором, аде життя завжди носить своє корективи, незважаючи ні на які прогнози. Та основне - дивитись у майбутнє з оптимізмом та сподіватись на приємні зміни у житті. Адже саме це й обіцяє нам наступний 2001-й рік. З Новим роком вас!

Огляд преси провела М. Кочіш

Романе чачіне Ромські приказки

- 1). Со тут о Дел днія, ніко тутар на лела. *Що тобі Бог дав, ніхто у тебе не забере.*
- 2). Саві дай, айс чгай, саво дад, айс чгаво. *Яка мати, така й донька, який батько, такий і син.*
- 3). Кай мурша, одой зор. *Де сини, там сила.*
- 4). На дік про шукарібен, дік о ліо. *Не дивись на красу, дивись на серце.*
- 5). О светос гін пугтероді саконеске. *Світ відкритий кожному.*
- 6). Те штар борія тавен, е сасуй бокалі. *Коли варять чотири невістки, свекруха голодна.*
- 7). О бала парньон, е годі барол. *Волосся біліє, розум росте.*
- 8). Сако пал варесосте айдерел а паліш мерел. *Ми всі за чимось женемось, та все одно усі померемо.*

РОМАНИ ЯГ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
 Реєстраційне свідоцтво Зт 173 від 26 лютого 1999 р.
 Шеф-редактор Аладар АДАМ
 Редактор Євгенія Навроцька
 Редакція не завжди підлягає позиції авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція берегає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.
 Повний або частковий перепечаток матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романі Яг"
 АДРЕСА РЕДАКЦІ: м.Ужгород, вул.Тельмана, 1/48а, телефон 1-58-05.
 E-mail:romaniyag@mail.uzhgorod.ua
 http://www.romaniyag.boom.ru
 Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська 13.
 Умовн. друк. арк. 1,5. Тираж 1000. Зам. № 3051

Різдво

Різдво для вахшських ромів дуже важливе, бо саме у цей день народився Ісус. Роми це свято святкують завжди. У часи, коли роми кочували, вони святкували його усім табором. Вони тоді наче більше поважали та любили один одного.

На Святий вечір роми ставили величезний стіл, на який клали різні смачні страви. А сам стіл прикрашали сріблястими зірками та стрічками.

Жінки носили на стіл багато різновидів страв. Кожна жінка готувала щось особливе, а чоловіки прихвально вали у кого страва була найсмачнішою. Раніше роми не мали багато грошей і, щоб мати все необхідне, вони обов'язково продавали цю страви. Це були переважно кури, бо коштували найдорожче. Ще на стіл клали тістечка, печеніх курей, м'ясо, гусок, качок, домашнє вино і не можна було забувати про священний хліб (проскуру), який їли у першу чергу.

Та перед тим, як сісти до столу, казали один одному такі слова: "Щастя вам Рома! Щоб ви на многи літа мали силу, щастя, здоров'я, хорошого вам життя, грошей, багато невісток та женихів!". Після таких гарних слів, найстарший із ромів брав у руки яблуко і розрвав його навпіл. Якщо яблуко було всередині хороше, то можна було чекати й хорошого року, але якщо яблуко було всередині гниле, або з пліснявою, то рік видається поганим.

За традицією, під стіл кидали солому та іграшки з дерева, розблених овечок тощо. Це символувало те, що Ісус народився у хліві серед худоби.

Після святого вечіри, діти ходили до гадже сплвати під вікнами коледа, за що їм давали тістечка, солодощі, іноді й грошенята. Вечіра, як правило, тривала довго. Після неї роми ніколи не брали зі столу їжу, залишаючи все, як є. Під час Новорічних свят із хати навіть сміття не можна було викидати. Вважалося, що разом з ним ти викинеш і своє щастя. Тому його змтали у куток, де залишали до кінця зимових свят. І по сьогодні

роми святкують Різдво, як і дід та батьки. Правда, молоді сім'ї зараз вже не так ретельно дотримуються ромських новорічних традицій: під стіл вже не кидають солому й яблуко вже не розривають навпіл. Можливо, це тому, що не живуть, як колись разом, таборами.

На початку вечіри обов'язково їдять хліб (проскуру), так як Ісус їв його зі своїми учнями.

Саме Різдво роми зустрічають і свої родини, своїх найближчих. Теж накривається стіл, та вже ставлять шоколад, печиво та інше. Е роми, як ставлять на стіл гроші, щоб у прийдешньому році бути багатими.

Жінки готують найкращі страви, адже Різдво лише раз у році. На вечір печуть калач, тістечка, гусей, качок, курей, м'ясо. Чоловіки купують найкращі вина і дивляться на те, аби на столі було всього вдоволь.

У цей вечір не можна ходити у гості, кожен має бути зі своїми рідними. А вже на наступний день, навпаки, ходити з побажаннями: щастливого ранку, довгих літ, сили, щастя, хорошого життя, здоров'я. Та в гостях роми не залишалися більше як півгодини, а дома обов'язково залишають чоловіка, який теж приймає гостей. У ці свята роми завжди дякують Богу.

Переклад Аладара Адама.

Кречуно

О кречуно ке влахора сі баро інепос, ке атуні аракгаділас о сунто Єйзушка тай ле ром кадо інепос зоралес андре крен. Майні ле ром кана традкеренас сас са кретане тай керенас о Кречуно кретане ке майфедр каменас пен сар аканак. Керенас ект бари месалє пе саві ракінас сако фало шукара феулура, сар ле акгора, ле праба, ле рупуне черхая тай леш у к а р а пантлє. Е сунто вачора, ві кодї керенас кретане тай ле роменге ромня іправенас пе сунте месалї о бут хабената саво кіравенас сако рїгате тай ле ром ашаренас каско хабен майлачо.

Атунчі нас ле ромен бут лове гой те цінкеренас са со тробуас анде болти анда кодо міндік варесо ві чоренас тай кодо сас

майбут ле кгахня, ке кодола сас атуні майкуч. Пе месалї шонас ле колача, ле пейке кгахня, ле дїмїчюра, ле пейке маса ай бут кгерутні мол тай пе сос нас слободна ле ром те бїстрен. Кодї сас сунто ошлін савї ле ром ханас майангунес. Де майгї шонас пен техан пала кодо пгненас сунто ворба "Бахталє г'авен ромале, те беренс кадї сунто рат анде бутє Рєрша, зораса, бахтїса, майлаче модоса, састїмаса, лунгоне траїоса, ловенча сомнакаса, бовранца джамутренца". Пала кадал шукар ворби о майпгуро ром лелас андо васт е пгабай тай шїнелас ла пе дуй атунчі дїгелас андре те сас састї андрал вадї те сас андрал керні атунчі пала кодо джанелас гой ко нїпо авла чорро берш, де те сас е пгабай андрал шукар атунчі джанелас гой ко нїпо авла барволо берш. Керелас пе ві кодо гой тайї сунте месалї шонас ле сулума тай ле каштуне алатура тай ле бакре анда кодо, ке о сунто Єйзушка акгаділас андо іштало во машкар ле алатура. Зоралес шукарес сас

кодо, дїчалос пе гой ле ром атунчі зоралес ікренас тай патїнас ле сунгоне Девлес тай ікренас анде ле романї традиція.

Пала сунто вачора пїренас е чгавора кай ле гадже те дїлабен тайї феїлєстрї тай ле гадже денас пала кодо колача дїмїчо тай ві варесоске лове. Ле ром бешенас пала сунто месалї, бут тай мулїтанас кретанес. Пала мулачаго ле рома шога чї лєнас тейле пало месалї кганчі тай мукенас са со сас опре сар сас тай о семето чї шїлавенас тай шїлавенас лєс андо шарко, ке те шуладїан лєс аврї атунчі шуладїан аврї е бахт.

Вї адєс ле ром, ікрєн о КРЕЧУНО каде сар майні лєнге папуя тай лєнге дада, керєн кадал романє традиції савє пе кадала сунтї дєс. Савєн дїге пгєнас пе авєр рїг гой ле майтерне ром аба чї ікрєн кадала романє традиції каде, сар майнл.

Аба чї шон тєла сунто месалї о сулум тай чї каштунє алатон тай чї шїнен е пгабї допаш, фїйма анда кодо, кай чї бешєн кретанєс ле ромєнча тай бешєн паша гадже. Де е сунто ошлін, кодї міндік хан англунєс ке кодї халєс о сунто Єйзушка пєске аполшотїонє пе палуї вачора.

Адєс аба сако керєл о КРЕЧУНО пєске кїгїє анде пєско кїгєр машкар пєско чаладо. Сако керєл пєскї месалє шон опрє майбут ле чоколада, колачї тай сако фало, де сї ром савє ракин опрє ві лове пала кодо кон сар гатїєрлє те сї барвало. Вї аканак ле ром бешєн тейле пала сунто месалї майангунєс пгненє шукар ворбї ект егкєске. Ле ромня кравєл, лєкен ле майлаче теханє ке о КРЕЧУНО кодо фєрї ектвар андо берш. Пєкєн ле колача, ле рєїтєшї ле пїлїянї, ле рацєн, ле кїганїєн тайї ле пейке маса. Ле ром кїнен о майлачо пїмо тай дїкєн пе кодо гой пе месалє тавєл сако фало. Чї керєн е ром кодо, гой пе пїєрєн опрє тейлє ке кавєра ром, сако пе сунто рат тробуй те бешєл кїгїє анде пєско чаладо.

Авєр дєс по Баро КРЕЧУНО е ром шїлї пїєрєн ке кавєр ром те ваздєн о дуйто сунто дєс, "Бахталї дєтєгарїн те дєл о Дєїлє те рєсєн кадо Баро Крєчуно андє бутє Бершєнчє, зораса, бахтїса, майлачє модоса, састїмаса лунгїонє траїоса".

Дє ле ром чї ашон бут сар допаш часо, дє паша кодо кїгїє андє пєнго кїгєр стє мукєн варєсоскє манушєс, тє на авєл лєнго кїгєр тай лєнпє месалє чуч, ке кодо чї авлобї шукарєс, ке шай авєл лєндє варєсоскє ром те ваздєн опрє ай те пгєнєл шукар лавє пе сунтє дєса.

Кадо керєл пе дєтєгарї, тай пала мамєїр ле ром савє бешєн кретанєс по телєпо (таборо), керєн міндік андє пєнго нїпо кай ко майпгуро ром месалї. Крєтє ле ром сако ектї пїравєл о техан тай о пїмо тай кадєй бешєн тейлє тай мулїтанї кретанєс.

Кадала сунтє дєс, ле ром міндік нїсарєн ле сунгонє Дєвлїєрєскє.

Петєр Стоїка
 Матєріал взятї
 з "Amaro gendalos".

Кросворд

Правильно відповівши на питання ромською мовою, ви зможете отримати чудовий подарунок, який чекає на вас у редакції.

Відповіді надсилайте на нашу адресу не пізніше 25 грудня 2000 року!

- 1). Без чого зима не зима?
- 2). Місце, де найкраще святкують новорічні свята.
- 3). На чому їздять взимку з гір?
- 4). Найхолодніша пора року.
- 5). Улюблене свято дїтвори.
- 6). Невід'ємний дзвінкий атрибут руської тройки.
- 7). Солодкий подарунок.

Відповіді на кросворд, надрукований у №15 (27):

1. Капур. 2. Телевізор.
 3. Гєндї. 4. Прєш. 5. Кармен. 6. Будулай. 7. Тома. 8. Волонтїр. 9. Гїтано. 10. Черхєнь. 11. Аза. 12. Фїлїмос.
- Ключовє слово кросворда: Кїнематорграф.

Románi Jag

A Roma Nép Újsága
Manusengero Romano Nyevepe

A lap a Nemzetközi Újjászületés alapítvány támogatásával jelenik meg

ELVEHETETLEN KINCSÜNK A SZERETET

Karácsony, a szeretet, a békeség, az öröm szimfóniája. Számvetést, nagytakarítást végzünk a szívünkben, lelkünkben. Leporoljuk az emlékeinket, kidobjuk az elnyitott ócska haragkacatot, s mindazt, ami gátolja azt a teljességet, amelyet igazából csak a karácsony tud adni. Aki kapni akar, annak előbb adnia kell, önzés, és képmutatás nélküli szeretet, amely begbocsájto, nem ró fel haragot, sem bünt, mert a szeretet ereje ebben rejlik. A tud folyani, hatolni az állhatóság kövein, felresodorja a gyűlölet iszapját, amely fogva tartja, marasztalja a szeretet átadását.

A Karácsony ereje abban rejlik, hogy az ember egész évi bosszúságát, haragját félre tudja tenni. Egy szó, egy előlé mozdulat meg tudja gyújtani a tekintetekben az öröm csillagszórót. Tudom, hogy a belső és a külső tartalmak nem egyformák. Jól tudom, hogy az „utca” egyik oldalán dözsölnek majd, míg a másikon, kölcsönkérik, hogy meg ne szegyenüljenek önmaguk, és gyermekeik előtt.

Hogyne ünnepelnék hát, a kisdéd Jézus születését. Ó a miénk is. Előtte mindannyian egyformák vagyunk, neki mindnyájan kedvesek vagyunk. Az élet örök korforgás, minden új élet egy csoda. A legcsodálatosabb a mi megváltónk. A Betlehemi Csillag fényét nem homályosították el az évezredek. Lakjunk putriban vagy palotában, és Karácsony este ott ül velünk Jézusunk, Mária, József az asztalunknál.

Most is, amikor sokat szenvedett népünk asztalára soványka ünnepi vacsorát tálalhatnak az anyák. De találunk, s az oda betévedőt sem engedik el éhesen. A cigány

anyák is csodátévők, az ünnepi asztal nem lehet üres, s nem is az, s a gyermekek sem maradhatnak ajándék nélkül. Akármilyen szerény az a vacsora, és az ajándék, szeretet övezi, s ez több az értékénél, több a legdrágább ajándéknál. Isten nemcsak a fiát küldte értünk a Földre, megajándékozott bennünket a szeretet képességével is. A romákat ki lehet taszítani a hársadalomból, ki lehet szorítani az élet peremére, lehet őket munkanélkülségre kárhoztatni, kilakoltatni, teljesen kifosztani nem lehet!

A szeretet elvehetetlen tőlünk! Őse az ósláv kreconszó, amely lépcsőt jelent.

A Karácsony a szeretet bensőséges ünnepe, elképzelhetetlen karácsonyfa nélkül. A fa tetejére tűzött csillag a hársadalomból, ki lehet szorítani az élet peremére, lehet őket munkanélkülségre kárhoztatni, kilakoltatni, teljesen kifosztani nem lehet!

*Mutasd nagy irgalmatod,
Szent Isten jó Atyánk
Mi volt, mi lesz Te alkotád.
Vigyázz tovább is ránk.
Adj boldog új évet nekünk,
Ó hallgass meg, Nagyistenünk!
Őrizd meg földi népedet,
áldd meg jobb kezzeddel,
Oltalmazó szárnyaidat
Fejünkről ne vedd el.
Adj boldog új évet nekünk,
Ó hallgass meg, Nagyistenünk!*

Roma - Karácsony Szolyván

Bálint Matvej a Romani Jag szolyvai járási szervezetének vezetője, s egyben a városi tanács képviselője.

Szolyván 1400 roma él.
- Nemrég szétszedték azt a benzinkutat, amely a tábor közelében volt.
- Ezzel megkönnyítették a tábor lakóinak életét. - mondja Bálint Matvej.
- Nálunk nem járnak a gyerekek iskolába. Még mindig tatarozzák a volt iskolát, és így csak néhány gyerek jár oda. A volt négy osztályos iskolában létre akarunk hozni egy általános iskolát.

Mi még nem kaptunk humanitárius segílyt. Nálunk már négy hónapja, hogy nem kapják a gyermek utánjáró segílyt az anyák. A táborban mindenki nélkülözi. A legjobb helyzetben Rác Katalin és Sivák László családja él. Ezeknek a gyerekek járnak iskolába. Nálunk a romák közt sok a zenész. Sajnos nincsen számukra hangszer.

Ketten befejezték a zeneiskolát is: Timók Olga és Bálint Péter.
Ezelőtt két évvel küldtem fel kérvényt, hogy adjanak hangszer, de hiába, nem adtak. Nyáron 300 roma volt a Lembergi megyében dolgozni. Jól kerestek. Ma mindenki vessző és gyékény kosár eladásából élnek.

A karácsonyt mi is ünnepeljük. Az asztalokon lesz pálinka, sör, és bor. Zenészeink mindenkit felköszöntenek. Kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog új évet kívánok először is kisunokáimnak, Edvárdnak.
Legyen boldog és egészséges.
A tábor lakóinak is kívánom, hogy legyenek boldogok.

N.B.

*Bahtalo Krechuno, Bahtalo nevo bersh!
Bahtale táven, Romale, teresen kado
sunto Krechuno aj nevo bersh, zorasa
bahtyasa aj lache trajosá!
Kellemes karácsonyi ünnepeket,
és boldog új évet kívánok!*

Szent Karácsony Éjjelén

*Szent karácsony éjszakáján
Eszembe jut Édesanyám...
Negyvenkét évet megértem,
Keserű az út mögöttem.*

*Régen, mikor karácsony volt
A nagy család mind együtt volt.
Édesanyám süttött-főzött,
Családjával ő törődött.*

*Bánattal terhelt az élet,
Nélküled telnek az évek.
Most is rád gondolok, Mama,
Fáj karácsony éjszakája.*

*Hány karácsony fog még jönni,
Szívem nem tud ünnepelni,
Elfáradtam, öreg lettem,
Hosszú még az út előttem?*

Rostás-Farkas György

Krechunoski Sunto Ratyi

*Krechunoski sunto ratyi
Muri dej si ande godyi
Shtarvardeshe bershengo som
Pharo kerdyilas muro drom.*

*Dulmut, kana krechuno sas
Muri dej kiravlas-peklas
Losshalas haj voj khelelas
Kerechune kethana samas.*

*Kerkardyilas muro jilo
Nashletar le bers bi tyiro
Me som chachikano gero
Mama dukhal muro trajo.*

*Sode krechune avena.
So bi tyiro me trajija
Vi khinyilem vi phurilem
Sosko lungoj inke o drom?*

Rostás-Farkas György

Hinni a jövőben

Virág József – a „Nevipe” munkási roma szervezet vezetője, és egyben, az egyesült roma

egyházak diákónusa. Ez a tizenhárom egyesület foglal magába. Olyanokat, mint például a barkaszoí, jánosí, két munkácsi, ráti, nagygyejei stb. Fő feladatai közé tartoznak: a roma nép szociális, kulturális és egyházi nevelése. Ez az év szerencésnek mondható. –Ebben az évben három imaházat és három iskolát hoztunk létre. – mondja Virág József.

Virág József kifejezi köszönetét kellemes Karácsonyt és boldog új évet kíván a lengyel Jurek Markovnak, és a cseh Pavel Faupnak, azért az erőfeszítésért, melyet a roma iskolák létrehozása érdekében fejtek ki. Virág József mindent megtesz a roma fiatalság érdekében, sokat dolgozik Munkácson.

Munkácson működik egy étkezdé, ahol 40-50 gyerek és öreg beteg emberek ebédelnek.

Missionáriusok tudják ki a beteg. A legkiemelkedőbb romák közé tartozik Sivák

Tibor és Horvát Tibor. A romák kosárfonással foglalkoznak. A táborban 200 ló található. Ezeknek a családoknak könnyebb mint másoknak. Vashulladék gyűjtésével foglalkoznak.

– Nemrég az „Élő Isten Hzában” gyűlekezetben jártam – mondja Virág József. Megbeszéltem több gyékény kosár eladását. Így jól fognak jární azok az emberek akik, kosárfonással foglalkoznak.

Hiszek a jövőben.
Nemrég több amerikai orvos felkereste. Az orvosok közt volt egy Nagy Gyevev nevezetű, sok gyógyszert hoztak a patika részére.

A következő évben Virág József egy roma klinikát akar létrehozni. Ebben a klinikában külföldi orvosok dolgoznának.

A másik tervem egy farnegazdaság. Földet az államtól kapnánk. Tavaly vettek már 1.7 hektár földet Barkaszon, ahová burgonyát vetettek.

A jövőben legalább négy-öt hektár szeretnénk venni és azt megművelni.

A Romani Jag – az ember szíve. Kívánom a roma népnek kellemes Karácsonyi Ünnepeket és boldog új évet.

P.B.

Ми — працюємо заради майбутньої держави

Романі 92

РОМСЬКА НАРОДНА ГАЗЕТА
МАНУШЕНГЕРО РОМАНО НЕВИПЕ

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

БАХТАЛО НЕВО 2001 БЕРШ

Графік прийому громадян юристами товариства "Романі Яг"

м.Ужгород
ДІДИЧИН Василь Петрович
тел. 1-48-27
Вівторок, середа, четвер з 15⁰⁰ до 17⁰⁰

м.Мукачево
БОНДАРЕНКО Євген Вікторович
тел. 8-(231)-4-13-36
Вівторок, середа, четвер з 13⁰⁰ до 15⁰⁰

смт.В.Березний
ХЛЪОБАС Вадім Віталієвич
тел. 8-(235)-2-12-30
Понеділок, вівторок, середа з 14⁰⁰ до 17⁰⁰

м.Ужгород
БУЧКО Ернест Антонович
тел. 1-48-27
Понеділок, вівторок, середа з 10⁰⁰ до 12⁰⁰

	Януарі					Фебруарі				Марцо				
Луя	1	8	15	22	29	5	12	19	26	5	12	19	26	
Марці	2	9	16	23	30	6	13	20	27	6	13	20	27	
Тетраді	3	10	17	24	31	7	14	21	28	7	14	21	28	
Жоя	4	11	18	25	1	8	15	22	1	8	15	22	29	
Параштуне	5	12	19	26	2	9	16	23	2	9	16	23	30	
Савато	6	13	20	27	3	10	17	24	3	10	17	24	31	
Курко	7	14	21	28	4	11	18	25	4	11	18	25		
	Априло					Майо				Юніцш				
Луя	2	9	16	23	30	7	14	21	28	4	11	18	25	
Марці	3	10	17	24	1	8	15	22	29	5	12	19	26	
Тетраді	4	11	18	25	2	9	16	23	30	6	13	20	27	
Жоя	5	12	19	26	3	10	17	24	31	7	14	21	28	
Параштуне	6	13	20	27	4	11	18	25	1	8	15	22	29	
Савато	7	14	21	28	5	12	19	26	2	9	16	23	30	
Курко	1	8	15	22	29	6	13	20	27	3	10	17	24	
	Юліцш					Августо				Септембро				
Луя	2	9	16	23	30	6	13	20	27	3	10	17	24	
Марці	3	10	17	24	31	7	14	21	28	4	11	18	25	
Тетраді	4	11	18	25	1	8	15	22	29	5	12	19	26	
Жоя	5	12	19	26	2	9	16	23	30	6	13	20	27	
Параштуне	6	13	20	27	3	10	17	24	31	7	14	21	28	
Савато	7	14	21	28	4	11	18	25	1	8	15	22	29	
Курко	1	8	15	22	29	5	12	19	26	2	9	16	23	30
	Октодро					Новембро				Децедро				
Луя	1	8	15	22	29	5	12	19	26	3	10	17	24	31
Марці	2	9	16	23	30	6	13	20	27	4	11	18	25	
Тетраді	3	10	17	24	31	7	14	21	28	5	12	19	26	
Жоя	4	11	18	25	1	8	15	22	29	6	13	20	27	
Параштуне	5	12	19	26	2	9	16	23	30	7	14	21	28	
Савато	6	13	20	27	3	10	17	24	1	8	15	22	29	
Курко	7	14	21	28	4	11	18	25	2	9	16	23	30	